

Milica LUKIĆ (Osijek)

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera

GOVORITI PO NJEGUŠKI

Adnan Čirgić, *Rječnik njeguškoga govora*, Biblioteka Crnogorski jezik Matice crnogorske (urednik Branko Banjević), Cetinje – Podgorica, 2009, 263. str.

Nakon smrti barda crnogorske jezične, književne i kulturne povijesti Vojislava P. Nikčevića 2007. godine Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje koji nosi njegovo ime dobio je dostojna zamjenika toga vrhunskog i svestranog filologa u osobi njegova učenika – mladog Adnana Čirgića, koji vjerno ide stopama svoga učitelja. Pokazuje to već sada zavidna bibliografija njegovih radova, odskora obogaćena novim naslovom iz biblioteke Matice crnogorske Crnogorski jezik – *Rječnik njeguškoga govora*. Već je svojom doktorском disertacijom, koja je zaživjela i u knjigovnom izdanju, *Govor podgoričkih muslimana (Sinhrona i dijahrona perspektiva)* (Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“, Podgorica, 2007), Adnan Čirgić najavio kako je primarnim svojim usmjerenjem u jezikoslovnoj znanosti dijalektolog, ali i leksikograf jer je dijelom toga rada i rječnik govora podgoričkih muslimana.

Znanje o nekom jeziku kao sustavu nepotpuno je bez dobrog poznavanja njegovih organskih idioma, tako da je i ovaj leksikološki rad koji se tiče njeguškoga govora prilog boljem i potpunijem poznavanju crnogorskog jezika općenito.

Terenska istraživanja u kojima je prikupljena građa za rječnik autor je obavio uz pomoć Aleksandra Radomana u ljeto 2008. i 2009. godine, i to uglavnom u *Erakovićima* i *Raićevićima*, u selu *Kopito*, na katunu *Kuk* i *Međuvršje* i u nekadašnjem selu *Majstori*. Prema dijalektološkim klasifikacijama, njeguški govor pripada podlovcenskoj grani crnogorskih govora, a prema laičkoj je definiciji, koju i sam autor spominje u *Uvodnim napomenama* svomu rječniku, „udrobljen od bokeljskoga i katunskoga govora“ s obzirom na to da se Njeguši i nalaze na povijesnom prijelazu između Katunske nahije

i Boke. Leksik ovoga govora obilježen je brojnim romanizmima (*adio, akomodat se, bagabunda, beštija, cukar, fljaka, forca, gradela, kuražan, kužina, lumbrela, mobilje, mušketat, na atento, pamidora, profundat, provat, vadžola* itd.), što bi se moglo tumačiti utjecajem bokeljskoga govora, ali je, prema istraživanjima koja je proveo autor, evidentno da neki romanizmi uopće nemaju svojih slavenskih zamjena. Jednako je tako njeguški govor obilježen i brojnim turcizmima (*adet, ajvan/hajvan, avlija, besa, čakija, džomba, fukara, fukarluk, meteh, obojak, odžaklija, pašaluk*; prezimena: *Kadija, Belegija, Peškiri* itd.), koji su svakako svjedok društveno-povijesne situacije na tomu području. Iz leksika je njeguškoga govora evidentno kako je riječ o ruralnoj sredini obilježenoj patrijarhalnim odnosima u kojoj je napose izražena povezanost čovjeka s prirodom, dakle s biljnim i životinjskim svijetom. U prilog tomu govore brojni mikrotoponimi zastupljeni u rječniku, a koji se odnose na imena livada, šuma, pašnjaka, njiva, voda, potoka, brda, putova, putljaga, staza, baština, kamenjara, serpentina, pećina, jama, uzbrdica, glavica i sl. *Kotorske strane, Kršljivi Babljak, Pod Babinom glavom, Niz Trešnju, Popova pećina, Simov laz, Žanjev do, Ždrijela* samo su neki od njih. Taj je dio leksika u njeguškom rječniku najzastupljeniji, a pri njegovu oblikovanju, kako bi bio što precizniji, autor je osim vlastita istraživanja u obzir uzeo i rezultate istraživanja Anđelke Martinović prema njezinu radu *O etnološkoj, etimološkoj i toponomastičkoj karti Njeguša (s korišćenom onomastičkom građom prof. Rada Ljesara)* (Bibliografski vjesnik, br. 1-2-3, Cetinje, 2004, str. 174–205) te onomastičku građu Mitra Pešikana objavljenu pod nazivom *Imena iz lovcenskog sela Majstori* (Onomatološki prilozi, VI, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 1985, str. 2–5).

Napomenuti je još kako su leksičke jedinice, kojih je s toponimima 4.200, složene abecednim redom natuknica, slijed natuknica je okomit; leksičke su jedinice obilježene naglascima i temeljnim gramatičkim znakama. Kada je riječ o imenskim riječima, uz njih kao gramatička oznaka stoji rod te nastavak za genitiv jednine kod imenica, dok se nepromjenjive riječi imenuju. Uz glagole stoji vidska oznaka te nastavak za prvo lice prezenta. Primjeri kontekstualne upotrebe navode se uz gotovo svaku natuknicu (osim uz one koje su značenjski potpuno prozirne), što je još jedan prilog preciznosti odčitavanja leksičko-semantičkog ekvivalenta svake riječi njeguškoga govora koji se donosi u crnogorskom književnom jeziku. Glasovni je sustav njeguškoga govora upotpunjen i suglasnikom *z* (*dz*), koji doduše nije zabilježen u inicijalnoj poziciji, ali ga se nalazi primjerice u riječima *biza* (kučka), *bizak* i *bizin* (pas), *magazin* (ostava), *mazija* (momak), *ozovina* (zova – *Sambucus racemosa* i *Sambucus nigra*) i sl. U rječniku se ne donose posebne oznake koje bi upućivale na podrijetlo pojedinih riječi, što bi svakako dalo doprinos ko-

munikativnosti rječnika u odnosu na one potencijalne recipijente kojima jezikoslovlje nije strukom.

Ostaje nam zaključiti kako je *Rječnik nješuškoga govora* Adnana Čirgića važno dijalektološko djelo za crnogorski jezik i jezikoslovlje u cjelini, koje će zasigurno svojim punim životom zaživjeti kada bude dovršena najavljena monografska studija o tomu govoru koja će uključiti i fonetsku, morfološku, morfološku i sintaktičku obradu te da je A. Čirgić talentirani mladi jezikoslovac koji je, krenuvši putem svoga učitelja Vojislava P. Nikčevića, nastavio crnogorskome jeziku vraćati zaslužen dignitet.